

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВІННИЦЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ
Кафедра психології

СИЛАБУС

ПСИХОЛОГІЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ/
PSYCHOLOGY OF DEVIANT BEHAVIOR

Інформація про викладача	
Викладача	Штифурак Віра
Науковий ступінь	доктор педагогічних наук
Вчене звання	професор
Посада	професор
Адреса кафедри	Хмельницьке шосе, 25, корпус 4, ауд. 409.
Контактний телефон	0679635332
E-mail:	st-230910@ukr.net
Електронна сторінка курсу в системі дистанційного навчання	http://m.vtei.com.ua/?lang
Інформація про освітній компонент	
Статус компоненту	Вибірковий
Освітній ступінь	Бакалавр
Навчальний рік	2026/2027
Анотація курсу	Метою вивчення освітнього компонента «Психологія девіантної поведінки» є формування у майбутніх фахівців системних знань з питань сутності девіантної поведінки на основі належної поінформованості щодо глибинних детермінант подібних проявів. Вивчення освітнього компонента передбачає аналіз існуючих думок, поглядів, теорій щодо проблеми девіацій у поведінці особистості, що дає можливість визначити основні причини її виникнення, окреслити шляхи профілактики та корекції цих відхилень, а також удосконалення практичних навичок опрацювання спеціальної фахової літератури, періодичних видань з метою їх систематизації та доцільного застосовування у практичній діяльності задля унормування та гармонізації суспільної взаємодії згідно умов професійної діяльності. Вивчення освітнього компонента передбачає забезпечення належної теоретичної бази щодо реалізації функцій, що гарантують успішність професійних контактів із суб'єктами професійної діяльності, які мають ознаки девіацій; врахування того, що поведінкові відхилення належать до проблем, що так чи інакше присутні в особистісній життєдіяльності багатьох людей, а динамізм соціально-економічних процесів, кризова ситуація, яка нині виникла у багатьох сферах суспільного життя і продовжує поглиблюватись, неминуче ведуть до збільшення відхилень у поведінці особистості; розширення ерудиції та кругозору на основі оволодіння знаннями про те, що ці явища віднесені до особливого типу психічного розвитку, а низька ефективність взаємодії з даною категорією дітей і дорослих людей спричинена неоднозначними підходами до визначення типів девіацій, їх ознак та стадій; удосконалення навичок аналізу смислів та змісту повідомлень і діалогів у професійній сфері, дотримуючись при цьому стратегії

	ефективної комунікації та превентивності щодо відхильної поведінки.
Мова викладання	Українська
Результати навчання	В результаті вивчення даного освітнього компонента здобувач повинен знати: поняття «норми» та критерії нормативної поведінки; розрізняти і описувати типологію відхилень поведінки; усвідомлювати детермінацію відхилень у поведінці; обґрунтовувати та розмежовувати категорію важковиховуваність, окреслювати поняття, визначати причини, пропонувати способи корекції; здійснювати діагностику відхилень поведінки у різні вікові періоди; узагальнювати психологічні основи профілактики і корекції девіантної поведінки; аналізувати детермінанти агресивної та гіперактивної поведінки; обґрунтовувати чинники виникнення і корекції адиктивної поведінки. Тому запропонований освітній компонент «Психологія девіантної поведінки» сприятиме поглибленню знань щодо сутності різних видів девіацій, їх ознак та технологій психологічної діагностики, корекції і профілактики подібних проявів у різні вікові періоди.

Тематичний план та оцінювання результатів навчання

Назва теми	Кількість годин				Форми контролю	Бальна оцінка
	Усього годин / кредитів	з них				
		лекції	практичні заняття	самостійна робота студентів		
Тема 1. Поняття «девіантна поведінка» у психологічному вимірі.	20	4	4	12	В, РПЗ, УД	8
Тема 2. Типологія відхилень поведінки.	20	4	4	12	В, УД, Т	8
Тема 3. Детермінація поведінкових відхилень.	20	4	4	12	В, РПЗ, Д	8
Тема 4. Діагностика відхилень поведінки у різні вікові періоди.	20	4	4	12	В, РПЗ, Д	8
Тема 5. Агресивна та гіперактивна поведінка.	20	4	4	12	В, РПЗ,Д	8
Тема 6. Адиктивна поведінка: чинники виникнення і стадії залежності.	20	4	4	12	В, УД, Д	8
Тема 7. Психічні залежності.	10	2	2	6	В, КТ	4
Тема 8. Психологічні основи психокорекції девіантної поведінки.	20	4	4	12	В, Т, УД	8
Тема 9. Організація превентивної взаємодії з	20	4	4	12	В, Т, УД	8

особами, схильними до девіантної поведінки.						
Індивідуальне завдання	10			10	ІЗ	32
Разом	180/6	34	34	112		100
Підсумковий контроль-екзамен						
Поточний контроль / критерії оцінювання	Перелік умовних позначень форм контролю та оцінка їх у балах: В – відповідь на практичних заняттях – 3 бал. РПЗ – розв’язання практичних завдань – 3 бали. УД – участь у дискусії – 3 бали. Т – тестування – 2 бали. КТ – комп’ютерне тестування – 1 бал. Д – доповідь – 2 бали. ІЗ – індивідуальні завдання – 32 бали (участь у наукових заходах – 16 балів; підготовка презентації – 6 балів, підготовка та захист творчих проєктів – 10 балів). Загальна сума за поточну навчальну роботу (аудиторну та самостійну) за семестр – 100 балів. Критерії оцінювання відповідно до Положення про організацію освітнього процесу здобувачів вищої освіти.					
Основні літературні та інформаційні джерела	1. Вольнова Л.М. Профілактика девіантної поведінки підлітків: навч.-метод. посібник до спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна робота» у двох частинах. Ч. 1. Теоретична частина. 2-ге вид., перероб і доповн. - К., 2016. - 188 с. 2. Гріньова О.М., Терещенко Л.А. Дитяча психодіагностика: навч.-метод. посібник. – Вінниця: Нілан-ЛТД, 2015. – 227 с. 3. Застосування діагностичних мінімумів в діяльності працівників психологічної служби : метод. рек. / авт.-упор.: В. М. Горленко, В.Д. Острова, Н. В. Сосновенко, І. І. Ткачук ; за заг. ред. В. Г. Панка. – Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2018. – 106 с. 4. З досвіду корекційної роботи практичного психолога і соціального педагога з дітьми з девіантною та деліквентною поведінкою: посіб. / авт. кол.; упор. Ю.А. Луценко. - К. : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2015. - 129 с. 5. Ілляшенко Т. Гіперактивна дитина. Психологічний супровід у навчальному закладі /Т. Червонна.- Київ: «Вид. Група «Шкільний світ», 2017. - 88 с. 6. Камінська О. В. Психологія інтернет-залежності: монографія. - Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2015. - 339 с. 7. Кирилова О. О. Гіперактивна дитина. - Харків : Вид. група «Основа», 2018. - 176 с. 8. Корнєшук В.В., Волошенко М.О., Олло В.П. Профілактика та корекція девіантної поведінки підлітків : Навчальний посібник. - Херсон: Олді плюс, 2021. - 136 с. 9. Кузьменко В.В. Психологія девіантної поведінки : навч. посіб. / В.В.Кузьменко, О.В.Диса, І.О.Шинкаренко. - Дніпро: Видавець Біла К.О., 2019. - 68 с. 10. Лобанова А.С., Калашнікова Л.В. Робота з підлітками-девіантами: соціологічний та психологічний аспекти: підручник для студентів вищих навчальних закладів. - К.: Вид-во «Каравела», 2017. – 470 с. 11. Любченко А.О., Савельєва Н.М. Соціальні проблеми і профілактика вандалізму: навч. посіб. Полтава : ПНПУ, 2018. 75 с. 12. Максимова Н.Ю. Основи дитячої пато психології : навч. посібник для вузів / Н. Ю. Максимова, К. Л. Мілютіна, В. М. Піскун. - Київ: Перун, 2019. - 464 с.					

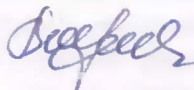
13. Методи роботи з девіантами в умовах сучасного соціокультурного середовища: методичні рекомендації / Максимова Н.Ю., Грись А.М., Манілов І.Ф. [та ін.]; за ред. Н.Ю.Максимової. – К.: Педагогічна думка, 2015. – 91 с.
 14. Москалець В.П. Психологія особистості: Підручник. Вид. 2-ге, перероблене, доповнене. - Київ-Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2020. – 435 с.
 15. Протидія булінгу в закладі освіти: системний підхід. Методичний посібник. / Андрєєнкова В.Л., Мельничук В.О., Калашник О.А. – К.: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. – 132 с.
 16. Профілактика та корекція відхилень поведінки : навч.- метод. посіб. до самост. роботи студентів / уклад. Н.В. Самойлова. - Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. - 120 с.
 17. Профілактика та корекція відхилень поведінки : навч.- метод. посібник / укл. Лариса Мафтин. – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича, 2021. – 368 с.
 18. Психологічні механізми адаптації девіантів до сучасного соціокультурного середовища: Монографія / за ред. Н.Ю. Максимової. - К. : Педагогічна думка, 2015. - 254 с.
 19. Рущенко І.П. Соціологія особистості та девіантної поведінки. Текст лекцій для студентів спеціальності 054 «Соціологія». – Харків : НТУ «ХП», 2020. – 130 с.
 20. Савельєва Н.М. Соціальна профілактика девіантної поведінки: курс лекцій з презентацією: навч. посіб. - Полтава: ПНПУ, 2016 р. - 110 с.
 21. Сорочинська В. Є. Основи превентивної педагогіки : навч. посіб. - Вінниця : Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М.Коцюбинського, 2008. - 173 с.
 22. Сухіна І.В. Гіперактивна дитина. - Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. - 40 с.
 23. Теорія та практика профілактичної роботи з дітьми, схильними до девіантної поведінки: український і міжнародний досвід : монографія / О.Янкович, О.Кікінежді, І.Козубовська, та ін.Тернопіль : Осадца Ю.В., 2018. - 300 с.
 24. Форми та види девіантної поведінки дітей // Психолого- педагогічні та правові засади діяльності поліції із захисту прав дитини : навч. посіб. / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. Д.В. Швеця; [Д.В. Швець, О.М. Бандурка, О.І. Федоренко та ін.]; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2020.С. 38-117.
 25. Чала Ю.М., Шахрайчук А.М. Психодіагностика: навчальний посібник / Ю.М. Чала, А.М. Шахрайчук. - Харків: НТУ «ХП», 2018. - 246 с.
 26. Янкович О. Виховання щасливої дитини в освітніх закладах Фінляндії крізь призму реформування української школи. Духовно-інтелектуальне виховання і навчання молоді в ХХІ столітті : міжнародна колективна монографія. – Харків : ВІНОТ, 2019. – С. 328–332.
 27. Яременко О.О. Тютюн, алкоголь, наркотики в молодіжному середовищі: вживання, залежність, ефективна профілактика / О.О. Яременко, О.М. Балакірєва, О.Р. Артюх [та ін.]; ред. : О.О.Яременко. - К., 2015. - 193 с.
- Інтернет-ресурси:**
1. www.nbuv.gov.ua – Національна бібліотека України.
 2. www.library.vn.ua – Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека.
 3. www.psylib.kiev.ua – психологічна бібліотека Київського Фонду сприяння розвитку психологічної культури.
 4. <http://sun.vtei.com.ua> – система дистанційної навчання «MOODLE» ВТЕІ ДТЕУ.

	5. http://i-soc.com.ua/journal/content.php – Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 6. https://prometheus.org.ua/. Найкращі онлайн-курси України та світу. 7. https://nsuworks.nova.edu/pcs/about.html – Peace and Conflict Studies Journal 8. www.psylib.kiev.ua – психологічна бібліотека Київського Фонду сприяння розвитку психологічної культури 9. Проєкт «Як захиститися від фейків і дезінформації» https://mmr.ua/show/v-ukrayini-zapustily-osvitnij-miniserial-pro-zahyst-vid-fejkiv-ta-dezinformaczii Матеріали з ненасильницького спілкування у контексті психології партнерства: https://www.empatia.pro/category/statti-2/
Політика освітнього компонента	
Організація навчання	Організація освітнього процесу здійснюється відповідно до Положення про організацію освітнього процесу здобувачів вищої освіти. Розроблено завдання для практичних занять з курсу, при викладанні застосовуються сучасні методи навчання; при виконанні завдань використовується автоматизована система управління навчанням MOODLE, передбачено виконання ситуаційних завдань та самостійної роботи. Зараховуються результати неформальної освіти.
Інтеграція ІІІ в освітній процес	<i>Згідно пункту 3. Політики застосування штучного інтелекту (ІІІ) правила для здобувачів:</i> 3. Покращення власного тексту Перевірка граматики, орфографії та пунктуації у власноруч написаному тексті. Перефразування власних складних речень для покращення ясності та стилю. Переклад фрагментів тексту з іноземних джерел з обов'язковим подальшим редагуванням, оскільки автоматичний переклад часто буває неточним. 3.2. Заборонене використання ІІІ (що вважається порушенням академічної доброчесності) Наступні дії є суворо забороненими і розглядаються як грубе порушення принципів академічної доброчесності, що прирівнюється до плагіату та академічного шахрайства: 1. Пряме копіювання (Плагіат) Подання тексту, повністю або значною мірою згенерованого ІІІ, як власної, оригінальної роботи. 2. Використання під час контрольних заходів Будь-яке використання інструментів ІІІ під час іспитів, заліків, модульних контрольних робіт, тестів (включаючи онлайн-тестування). 4. Делегування ключових завдань Перекладання на ІІІ основного аналітичного чи творчого завдання роботи. Наприклад, замість самостійного аналізу психологічної ситуації здобувач дає ІІІ запит: «Проаналізуй особливості спілкування у тренінговому процесі інтернаціональної групи», а потім подає отриманий текст як результат власного аналізу.
Відпрацювання пропусків занять	Відпрацювання пропущених занять з поважних та неповажних причин здійснюється на кафедрі психології шляхом проведення викладачем опитування здобувача за темою в усній або письмовій формі або виконання тестових завдань з відповідної теми в понеділок з 15:30 до 16:30 к.4, ауд. 409
Допуск до підсумкового	Підсумковий контроль - екзамен. До екзамену допускаються всі здобувачі, які набрали за результатами поточної роботи протягом семестру 60 балів.

контролю	Результат підсумкового контролю (екзамен) з освітнього компонента для здобувачів очної форми навчання визначається як середньоарифметична сума балів поточної роботи та екзамену. Кращим здобувачам, які повністю виконали програму з освітнього компонента, виявили активність в науково-дослідній роботі за відповідною тематикою, стали призерами студентських олімпіад, виступали на конференціях та за результатами поточної роботи набрали 90 і більше балів, науково-педагогічний працівник має право виставити результат екзамену без опитування (при усному екзамені) чи виконання екзаменаційного завдання (при письмовому екзамені). Результат підсумкового контролю (екзамен) з освітнього компонента для здобувачів заочної форми навчання оцінюється в 100 балів, відповідно до Положення про організацію освітнього процесу здобувачів вищої освіти.
Академічна доброчесність	Для забезпечення академічної доброчесності здобувачам вищої освіти необхідно дотримуватись Положення про дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними, педагогічними працівниками та здобувачами вищої освіти та Політики застосування штучного інтелекту (ШІ).
Інші складові політики компонента	Обов'язковою умовою формування фахових компетенцій здобувача є розвиток soft skills (м'яких навичок), а саме розвиток ефективних комунікацій, креативності, гнучкого і критичного мислення, що можливо за рахунок виконання самостійної роботи здобувача, а саме участі з доповідями у студентських конференціях, семінарах, гуртках, дискусійних клубах, проходження онлайн курсів (наприклад «Prometheus», «Coursera»), тренінгів з тематики освітнього компонента.

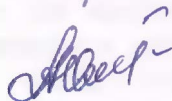
Затверджено на засіданні кафедри психології протокол № 02 від 19.01.2026

Науково-педагогічний працівник

Віра ШТИФУРАК

Завідувач кафедри

Юлія КОКАРЧА